

alimara

Revista de Treball Social
Època 5 / número 58 / Març 2014

Consell de
Mallorca

Núm 58

Època 5. Març 2014

Edita: Institut d'Afers Socials
Consell de Mallorca

Coordinació i redacció:
Servei de planificació i documentació.
General Riera, 67
07010 Palma

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió
dels seus autors.

L'evolució en l'aplicació del model de treball amb suport en el Consell de Mallorca

Francesc Serra,
coordinador del Programa ERGON

Cercar i obtenir una feina remunerada constitueix per a tota la població activa, però molt especialment per a les persones amb discapacitat, una de les tasques més decisives i problemàtiques. Accedir al món laboral proporciona a les persones amb discapacitat, de la mateixa manera que a la resta de la societat, independència econòmica i afavoreix el sentiment d'utilitat social, com també, de l'autoestima gràcies al reconeixement social que comporta.

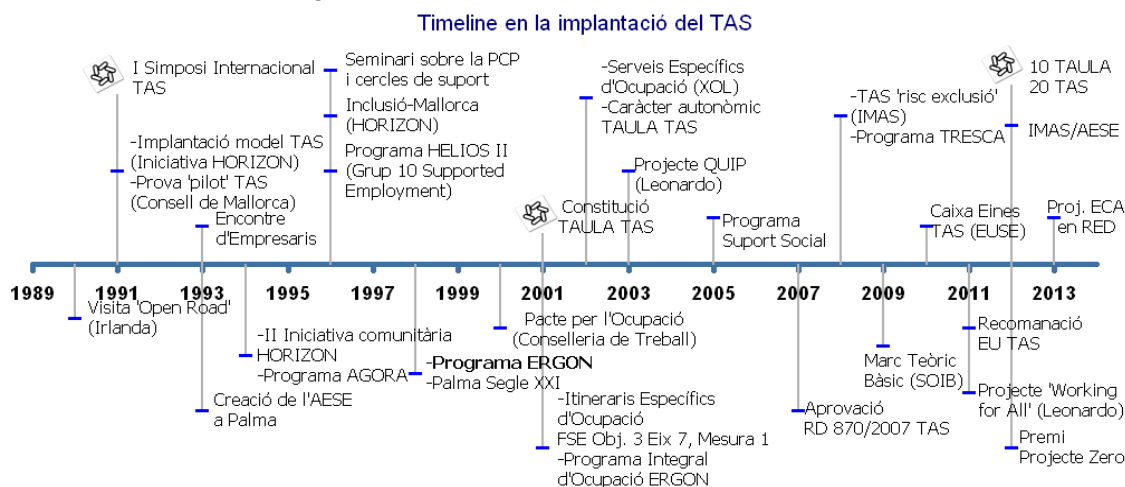
Tots els que ens dediquem a l'àmbit de la inserció laboral de persones amb discapacitat o d'altres col·lectius vulnerables sabem que el treball amb suport (TAS) és una metodologia que fa possible incorporar aquests treballadors al mercat de treball ordinari. És un model d'intervenció que té com a fil conductor l'existència d'un marc referencial per a la persona en el seu itinerari laboral, amb l'objectiu d'assolir i mantenir un lloc de treball mitjançant la prestació dels suports. O, tal com ho defineix l'EUSE (2005, 9): «Donar suport a les persones amb discapacitat i a altres col·lectius en desavantatge per aconseguir i mantenir una feina remunerada en el mercat laboral obert».

En el seu moment, dur a terme l'aplicabilitat del model de treball amb suport va suposar tot un repte per al Departament de Serveis Socials del Consell de Mallorca, ja que fins aleshores —en concret a finals de 1991— aconseguir un lloc de treball a l'empresa ordinària era gairebé una qüestió producte de l'atzar. De llavors ençà el model de treball amb suport ha seguit un procés de contínua expansió i la seva eficàcia i eficiència s'han fet paleses gràcies, en part, als resultats obtinguts en matèria d'ocupació i a la trajectòria que ha tingut la implantació d'aquesta metodologia dintre i fora de les nostres illes.

Tal com podem veure a la figura 1 (*Timeline en la implantació del TAS en el Consell de Mallorca*), des de la visita a Irlanda l'any 1989 per conèixer el projecte Open Road, una de les primeres experiències europees sobre TAS fins a l'actualitat, s'han succeït tot un cúmul d'iniciatives, programes i altres esdeveniments que han deixat petjada en el desenvolupament de la intervenció en els processos d'inserció per als col·lectius de persones 'vulnerables' cap al mercat de treball.

Així, després de la prova pilot de TAS, el març de 1991, en què es varen dur a terme les primeres insercions laborals en empreses ordinàries, el Consell de Mallorca, a través del Departament de Benestar Social, va apostar de manera decidida per la implantació d'aquesta metodologia a Mallorca,¹ fent-se ressò d'aquestes experiències engrescadores en el I Simposi Internacional de Treball amb Suport que es va celebrar a Palma aquest mateix any. Des d'aleshores, l'expansió del model es va anar fent realitat ja que eren molt nombroses les entitats públiques i privades, així com els serveis d'inserció per a persones amb discapacitat de dins i fora de les nostres illes, que desitjaven conèixer i dur a la pràctica aquest model. Prova d'això fou la creació a Palma, l'any 1993, de l'AESE (Asociación Española de Empleo con Apoyo) en la qual va tenir molt a veure el Consell de Mallorca, atès que tres professionals seus en foren membres fundadors, i avui un d'ells n'és president honorífic, el Sr. Ferran Bellver. I, pocs mesos després, fruit de la tasca de l'AESE amb altres col·legues europeus es fundà l'European Union of Supported Employment (EUSE).

Figura 1. *Timeline en la implantació del TAS*

Gràcies a la iniciativa comunitària HORIZON (1994) el model de treball amb suport arrelava a les nostres illes. En aquesta iniciativa, en un primer moment, hi varen participar, a més del Consell de Mallorca, GESMA, l'Ajuntament de Palma, AMADIP i ASPAS, i, amb posterioritat —quan es va prorrogar amb el projecte Inclusió-Mallorca l'any 1996— la participació es va ampliar amb les entitats Federació-Coordinadora de Minusvàlids i l'Ajuntament de Lluçmajor (Centre Migjorn-INTRESS).

A més a més, l'any 1994 el Consell de Mallorca va participar en el projecte europeu AGORA amb la finalitat de difondre el model de TAS i analitzar altres experiències en aquest àmbit que aplicassin procediments i mètodes a les distintes fases del model. Participaren en aquest projecte de caire transnacional, a més de l'experiència espanyola (TAS del Consell de Mallorca), altres com les dels Països Baixos (*Stichting VSO-Arbeidstrajekt, Hoeve Stadzicht*), del Regne Unit, d'Irlanda del Nord (*Training Employment Agenc', APT*) i de Portugal (*Centro de Reabilitação Profissional de Peniche*).

Un aspecte a recalcar en el desenvolupament del TAS va ser la importància que es començava a donar a la qualitat dels processos d'inserció laboral: la qualitat en l'aplicació de les fases del TAS i en els agents implicats en aquest model. En aquest sentit es va emfatitzar la importància del suport que, si bé, sempre se n'havia considerat el preparador laboral com a peça clau (com a prestador de suport i de les estratègies per a facilitar l'adaptació del treballador), a partir de l'any 1996 es començà a considerar el paper dels suports naturals.

La participació en la iniciativa comunitària Programa HELIOS II (Grup 10. *Supported employment*), va suposar un nou revulsiu en l'aplicació del model de TAS a les nostres illes. Durant aquesta iniciativa es va dur a terme un seminari en el qual participaren, a més de professionals i gerents de les entitats, empresaris i famílies que, entre d'altres coses, analitzaren la importància dels suports naturals recalcant que el preparador laboral no té l'exclusivitat del suport. Sinó que, més aviat, es tendeix a reconèixer el protagonisme de les persones que formen l'entorn laboral del treballador amb necessitat de suport.

Paral·lelament a aquesta iniciativa del Programa HELIOS II, també cal mencionar en aquest any, un seminari formatiu dirigit als professionals del TAS sobre la planificació centrada en la persona i els cercles de suport, impartit pel Dr. Ernesto Sanchez (assessor de la Virginia Commonwealth University RRTC). Aquesta proposta va incidir en la manera de dissenyar i plantejar estratègies per fer efectius els processos d'intervenció, no sols per a la inserció laboral, sinó perquè aquest procés sigui més satisfactori i de qualitat: en dues paraules, més inclusiu.

L'any 1998 va sorgir el programa ERGON, una proposta per identificar el servei de suport a la inserció laboral de persones amb discapacitat que des de l'any 91 aplicava el Consell de Mallorca, a través del seu Departament de Benestar Social, en concret des del centre CIPRES. A partir de l'any 98, el programa ERGON, juntament amb el de Palma Segle XXI (de l'Ajuntament de Palma) es cofinancen a través de la Conselleria de Treball i Formació amb fons del FSE. Ambdós programes comencen el full de ruta tenint present el model de TAS i, alhora, coexecuten els seus programes amb col·laboració de les entitats

del tercer sector coneixedores dels col·lectius objecte d'inserció laboral. En concret, en el programa ERGON participaren inicialment, a través d'un conveni de col·laboració, ASPAS, Centre Migjorn-INTRESS i la Coordinadora (Federació Balear de Persones amb Discapacitat)² amb la finalitat de poder donar cobertura a tot el territori illenc i respondre a les necessitats d'inserció laboral per tipologia de discapacitat.

A conseqüència de tot aquest esforç, de la forta inèrcia de la implantació del TAS i de la coordinació interinstitucional eficaç amb els distints serveis específics d'ocupació, el juliol de l'any 2001 es va constituir la Taula de Treball Amb Suport,³ promoguda pel Consell de Mallorca i l'Ajuntament de Palma amb la finalitat de regular, difondre i millorar la tasca que fan les entitats amb programes que usen la metodologia TAS.⁴

A més a més, el Consell de Mallorca, a través de l'AESE, participava a nivell europeu en l'investigació sobre els criteris de qualitat del TAS, en el Projecte QUIP (*Quality in practice*), per intentar esbrinar la qualitat a partir de l'opinió dels actors principals d'aquest model (els treballadors, el personal de les empreses, els professionals de suport i els responsables de projectes i serveis).

També, a les nostres illes, els programes d'ocupació per a col·lectius vulnerables es desenvolupaven a través del cofinançament del FSE (Objectiu 3, Eix 7, Mesura 1).⁵ En aquest sentit, els serveis d'ocupació que duen a terme aquests programes específics passen a formar part de la Xarxa Pública d'Orientació Laboral (XOL) del SOIB, entre els quals es desenvolupava el Programa Integral d'Ocupació ERGON.

Un fet important i que va tenir molt de ressò, no sols des del punt de vista normatiu, sinó també per la reivindicació que feren a nivell estatal les entitats que duen a terme serveis de TAS, va ser l'aprovació del *Reial Decret 870/2007, de 2 de juliol, pel qual es regula el programa d'ocupació amb suport com a mesura de foment d'ocupació de persones amb discapacitat en el mercat ordinari de treball* («BOE» 168, de 14-7-2007.) En certa forma, aquest reial decret va suposar un revulsiu i un reconeixement a les entitats i serveis que durant més de quinze anys aplicaven un model d'inserció totalment inclusiu i que estava en consonància amb els drets de les persones amb discapacitat.⁶

² El darrer any en què hi participaren aquestes entitats va ser l'any 2012. Any en què, a més de les esmentades, hi participà Gira-sol, per donar suport a la inserció laboral de persones amb malaltia mental.

³ Actualment s'anomena *Taula de Programes d'Inserció Laboral de Persones amb Discapacitat i Necessitat de Suport* i va tenir caràcter autonòmic amb la incorporació, durant l'any 2002, del Consell Insular de Menorca i del Consell Insular d'Eivissa i Formentera.

⁴ Actualment la taula està integrada per les entitats següents: Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS) del Departament de Benestar Social del Consell de Mallorca, Consell Insular de Menorca, Consell Insular d'Eivissa, Ajuntament de Palma, Amadip-Esment, Associació Mallorquina per a Persones amb Discapacitat Intel·lectual, Associació Mallorquina per a la Salut Mental (Gira-sol), Associació de Pares de Persones amb Discapacitat Auditiva (ASPAS), Coordinadora-Federació Balear de Persones amb Discapacitat, Fundació per a Persones amb Discapacitat Illa de Menorca, Institut de Treball Social i Serveis Socials (INTRESS), Mater Misericordiae, Centre Ocupacional Isla, Associació per a Persones amb Discapacitat Intel·lectual de Manacor i Comarca (APROSCOM), Fundació Es Garrover, Estel de Llevant, Associació Prosalut Mental i Associació Endavant.

⁵ *Objectiu 3*: millorar la qualificació del capital humà. *Eix 7*: incrementar la inserció laboral dels col·lectius en risc d'exclusió del mercat laboral instrumentant mesures actives i preventives. *Mesura 1*: reforçar la inserció de les persones amb discapacitat al mercat laboral

Amb posterioritat, aquest decret ha tingut ressò internacional donat que l'any 2012 va obtenir el distingit premi *Zero Project* com una de les polítiques i normatives integradores a nivell mundial. De tota manera, i com a crítica, s'ha de dir que aquest RD 870/2007, no ha suposat per a les entitats i serveis de TAS una garantia per a la prestació dels suports necessaris per a la inserció laboral de les persones amb discapacitat, ja que està condicionada a la disponibilitat de fons. A més, d'una banda, les administracions competents l'apliquen de manera inestable, i de l'altra, es limita molt la prestació dels suports dintre de l'empresa, la qual cosa dificulta l'estabilitat de la contractació dels treballadors.

Seguint amb l'evolució, a principis de l'any 2008, el Consell de Mallorca, a través del Departament de Benestar Social i l'Institut Mallorquí d'Afers Socials, varen voler generalitzar la pràctica de la metodologia del TAS des de dues vessants diferenciades. Per una banda, des de l'IMAS, aplicar aquest model per fer efectiva la col·locació de treballadors en risc d'exclusió (perceptors de RMI)⁷ al mercat de treball normalitzat, i, per l'altra, potenciar l'accés de treballadors amb discapacitat dins de l'Administració local,⁸ la qual cosa va donar peu a un programa innovador: TRESCA.

Per acabar, cal destacar en aquest intent per part de l'IMAS de generalitzar la pràctica del TAS cap a altres col·lectius, la col·laboració en el projecte *Working for all*, emmarcat en el programa d'iniciativa comunitària Leonardo. En definitiva, es tracta de veure la importància del TAS en altres col·lectius de risc d'exclusió en el mercat laboral i analitzar com transferir les experiències que han sorgit arreu d'Europa.

A més a més, l'IMAS participarà en el nou projecte ECA en RED (2013-14) cofinançat pel FSE i la Fundació ONCE, i gestionat per la FSC Inserta i la Fundación EMPLEA per fomentar la inserció laboral del col·lectiu de persones amb discapacitat i especials dificultats d'inserció, a través de la metodologia del TAS.

⁶ Recordem que aquest mateix any, el 3 d desembre de 2007, Espanya va ratificar el protocol sobre Convenció dels drets de les persones amb discapacitat, l'article 27.1 del qual dictamina que «els estats part reconeixen el dret de les persones amb discapacitat a treballar, en igualtat de condicions amb les altres; això inclou el dret a tenir l'oportunitat de guanyar-se la vida mitjançant un treball lliurement triat o acceptat en un mercat i un entorn laborals que siguin oberts, inclusivament i accessibles a les persones amb discapacitat. Els estats part salvaguardaran i promouran l'exercici del dret al treball, fins i tot per a les persones que adquireixin una discapacitat durant l'ocupació, adoptant les mesures pertinents, inclosa la promulgació de legislació [...]».

A més, l'any 2011 els organismes de la UE, a les conclusions del Consell sobre el suport a l'aplicació de l'estratègia sobre discapacitat 2010-2020 (2011/c 300/01) insisteixen en la necessitat d'aplicar models d'inserció inclusivament com el treball amb suport, DOUE, 11.10.2011.

⁷ En aquest sentit, cal anotar la coordinació interinstitucional amb els SOIB atesa la importància de reconduir les mesures d'ocupació que fins aleshores s'havien adoptat per aquest col·lectiu. Amb un marc idoni, i amb la voluntat i la col·laboració no sols de les entitats públiques, sinó també de les del tercer sector, va sorgir la proposta del SOIB el Marc teòric bàsic per desenvolupar processos d'ocupació per a col·lectius vulnerables en l'àmbit de la CAIB. Aquesta proposta va condicionar part dels programes que fins avui es fan gràcies a les convocatòries de subvenció per a la inserció de col·lectius vulnerables.

⁸ Es va establir un conveni marc de col·laboració entre l'Institut Mallorquí d'Afers Socials i el Consell de Mallorca en matèria d'inserció del col·lectiu de persones amb discapacitat, que finalitzà el 2012. Això suposà que finalitzàs un programa que realment donava resultats positius i que era el reflex de les bones pràctiques per a l'accés a l'Administració de treballadors amb discapacitat.

El programa ERGON

Quan l'any 98 des de la secció de Suport, d'Atenció i Promoció de Persones amb Discapacitat⁹ proposàrem la identificació del model de TAS amb el programa ERGON, en la introducció especificàvem el següent:

«A l'hora d'identificar el programa volíem donar-li un nom significatiu i coherent amb les nostres actuacions. Seleccionàrem la paraula grega **Ergon** (Εργον), la traducció de la qual podria resumir el que ens proposàvem. **Ergon** significa: acte, acció, fet, treball propi o peculiar, producte, obra, necessitat...

Entenem que és un tema improrrogable la **necessitat** d'abastar amb rigorositat la situació de formació i integració de les persones amb discapacitat, el nostre objectiu és posar en **acció** els elements que possibilitin la inclusió social de les persones amb discapacitat i és a través del **treball** com se'n facilitarà la integració. La nostra tasca serà facilitar les **adaptacions** necessàries perquè es puguin assolir els objectius. Per tant, comprenem que la paraula **Ergon** podria donar nom al nostre programa.

Aquesta paraula grega ha donat origen, unida a Νομοζ (ús, costum, regla, norma) a **ergonomia** que es pot definir com a la disciplina científica, la finalitat de la qual és optimitzar la interrelació entre els éssers humans i les coses que utilitzen. L'objectiu és aconseguir la major eficàcia possible al mateix temps que el treball sigui el menys penós possible i que satisfaci tant al treballador com a la societat.» (Programa ERGON, 1998)

Amb aquesta filosofia, i amb un model metodològic com el TAS, es va iniciar el programa ERGON, una proposta per a la inserció laboral en el qual la principal finalitat era —i és— promoure i facilitar que les persones amb discapacitat puguin optar, amb les màximes competències possibles, a un lloc de treball del mercat ordinari, millorar el seu nivell d'ocupabilitat i, per extensió, aconseguir la plena inclusió social.

Les persones beneficiàries del programa ERGON són les que presenten una discapacitat intel·lectual, auditiva, física i/o multidiscapacitat reconeguda per l'entitat competent i que sense un suport individualitzat i persistent presenten greus dificultats per accedir, mantenir i promocionar-se en el mercat de treball ordinari.

El programa ERGON es basa, principalment, en l'aplicació de la metodologia de Treball amb Suport,¹⁰ una metodologia específica per a la inserció laboral de la persona amb discapacitat en l'entorn ordinari que reforça i dona caràcter a tot el procés d'acompanyament, ja sigui cap a una ocupació de qualitat o cap a la millora professional en el mercat de treball obert.

En aquest sentit, el treball amb suport no és només una fórmula d'inserció laboral, representa tota una filosofia i una forma de veure la discapacitat,

⁹ Actualment, Secció d'Iniciatives Sociolaborals per a persones amb discapacitat.

¹⁰ No cal dir que aquesta metodologia està en total consonància amb les directrius, els valors i estàndards per a la pràctica sistematitzada del treball amb suport i que està d'acord amb la proposta de la Caixa d'eines de l'EUSE, projecte finançat pel programa LEONARDO i que s'ha executat des de l'EUSE (que aglutina les associacions d'àmbit nacional corresponent a 19 països de la Unió Europea; i entre les qual s'hi troba l'AESE, de la qual forma part l'IMAS).

considerant la persona com el motor principal del sistema. El suport s'ha de donar abans, durant i després d'obtenir un contracte laboral i, s'hi ha d'incloure, a més del suport del treballador a l'empresari i tenint com a punt clau d'aquest sistema, el preparador laboral.

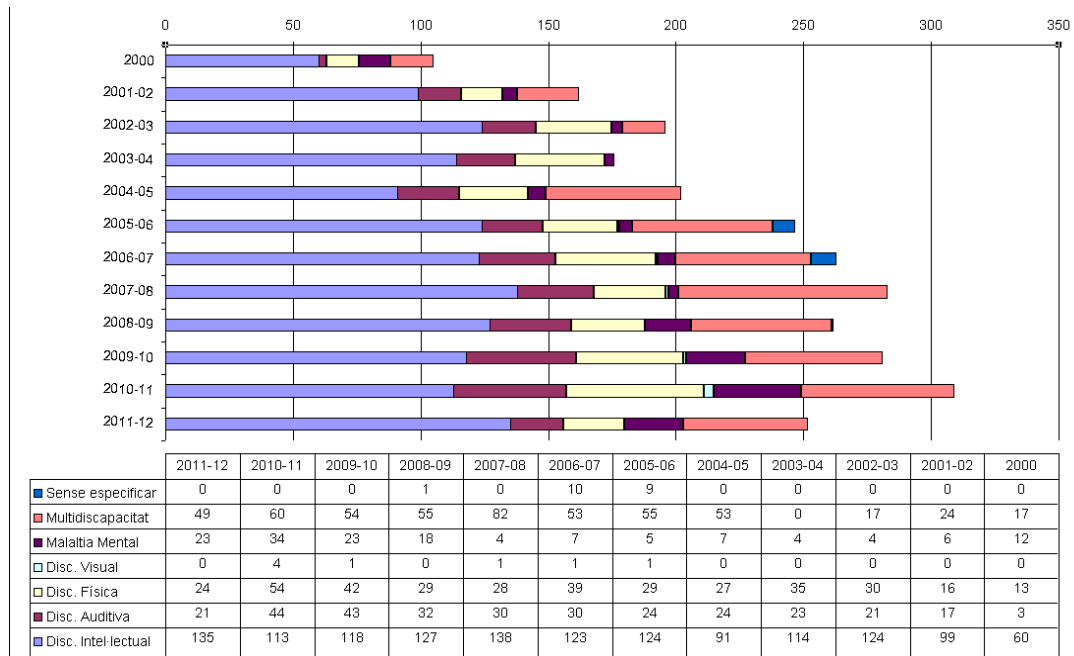
Actualment, l'àmbit territorial en què es du a terme el programa és Mallorca, preferentment a la part forana pel que fa a l'atenció de persones amb discapacitat física i psíquica. Si bé, quant a l'atenció de persones amb malaltia mental, es considera oportú reforçar els itineraris d'inserció per a les persones que resideixen a Palma, ja que és on es concentra major percentatge d'aquest col·lectiu i on els recursos que se'ls ofereixen són escassos.

Malgrat tot, des del programa ERGON no es vol tancar la porta a les persones que, per un motiu o per un altre, es troben sense cap recurs per iniciar un itinerari o un procés d'inserció laboral, sempre que responguin al perfil de persones beneficiàries del programa i el servei d'ocupació de l'IMAS tenguí disponibilitat de prestar el suport.

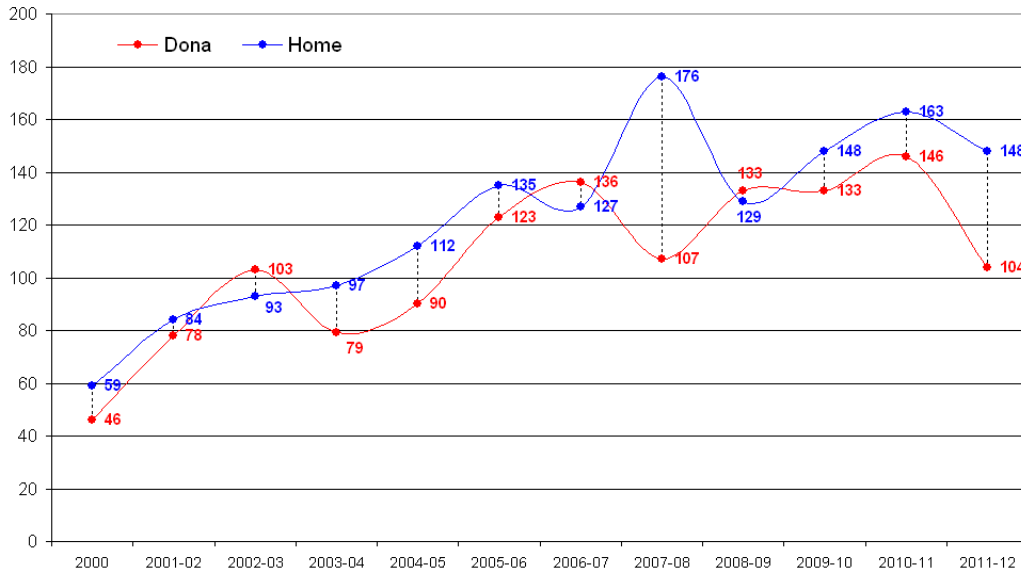
Resultats del programa ERGON

A continuació, i sense pretendre donar un nombre excessiu de xifres, s'esbossa un resum gràfic en dades estadístiques del treball dut a terme al llarg d'aquests darrers anys en l'àmbit de la inserció sociolaboral en el mercat ordinari per a persones amb discapacitat.

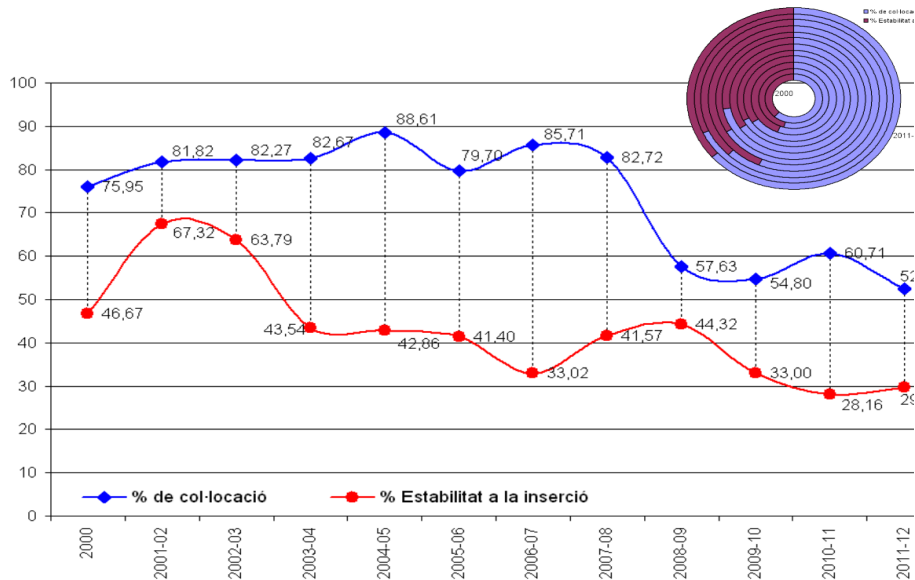
1. Evolució de persones ateses per tipologia de discapacitat

2. Evolució del nombre de persones usuàries ateses per sexe del programa ERGON

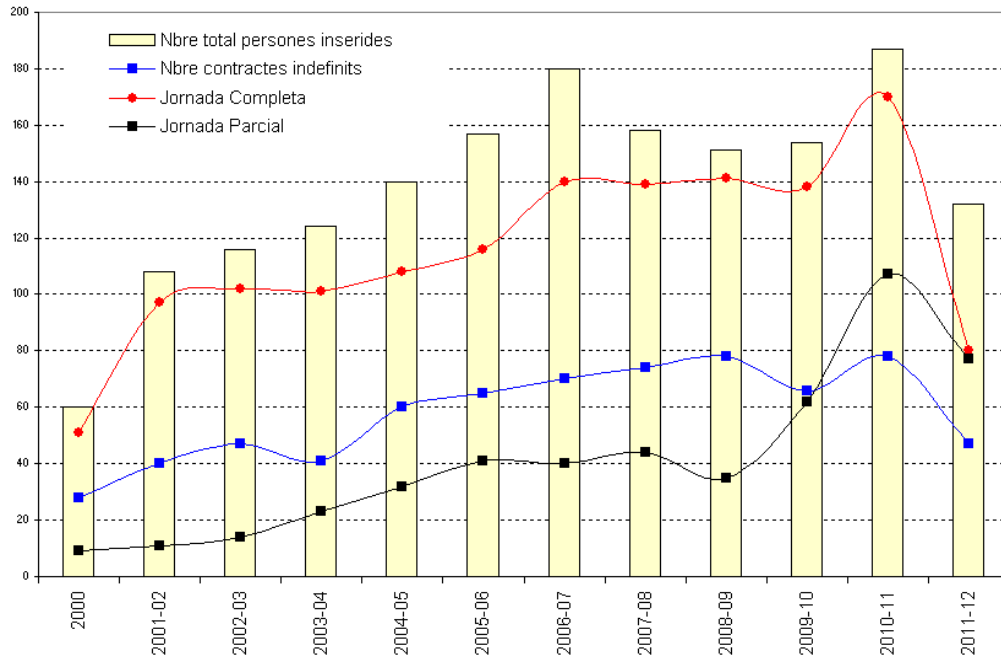

3. Evolució del percentatge de col·locació i de l'estabilitat a la inserció del programa ERGON¹¹

¹¹ Percentatge de col·locació: nombre de demandants d'ocupació en funció del nombre de persones inserides; percentatge d'estabilitat a la inserció: referència als contractes indefinits i fixos discontinus sobre el total de contractacions.

4. Evolució del nombre total de persones inserides, contractes indefinits i tipus de jornada laboral del programa ERGON

Conclusions

L'expansió del model de TAS, almenys a les nostres illes, es tradueix, per una banda, en què les institucions públiques han tingut en consideració la importància de l'acompanyament personalitzat per fer viable l'accés a un lloc de feina a persones amb discapacitat o que pertanyen a altres col·lectius vulnerables. En aquest sentit, cal destacar la sensibilització del Consell de Mallorca amb el model de TAS, malgrat que aquests darrers anys l'aplicació vagi associada a les convocatòries de subvencions específiques per posar en pràctica aquests processos d'inserció. I, de l'altra, les entitats que atenen les persones amb discapacitat han adoptat aquest model en els seus serveis d'inserció laboral ja que el TAS esdevé una de les alternatives més inclusives per aconseguir un lloc de treball en el mercat laboral obert per a les persones amb necessitats de suport.

L'evolució del programa ERGON, la seva aplicació en un context amb canvis socials i econòmics, no ha estat una tasca senzilla. Malgrat tot, el treball amb suport s'ha revelat com una alternativa d'inserció molt eficaç i amb una potencialitat de futur que s'assenta sobre unes premisses que dignifiquen la persona i afavoreixen la inclusió social plena. Aquesta consolidació també ha estat possible gràcies a la implicació dels empresaris que, ja sigui per motius de RSE, per sensibilització envers el col·lectiu, o per complir la normativa, han fet possible la incorporació dels treballadors amb necessitats de suport a les seves empreses.

Així i tot, encara hi ha moltes tasques a fer per seguir incidint en la inserció laboral ordinària de les persones amb discapacitat o d'altres col·lectius vulnerables. Si des de la secció d'Iniciatives Sociolaborals desenvolupam el programa ERGON i apostam de manera ferma per a la inserció laboral és perquè el treball és un mitjà per augmentar la qualitat de vida de les persones amb discapacitat. Per aquest motiu, el nostre programa ERGON ens queda defectuós, atès que el seu procés sols es tradueix d'una forma directa amb un ressò laboral, obviant una peça clau de l'engranatge, com és l'impacte social i el nivell d'inclusió a la comunitat.¹² Creim que la intervenció comunitària i social en aquest àmbit és del tot imprescindible i és un repte que encara l'IMAS ha d'afrontar i, d'aquesta manera, fer possible treballar el concepte de qualitat de vida en tota la seva dimensió, una qualitat basada en les necessitats centrades en la persona en la qual el treballador amb discapacitat dirigeixi, amb suport o sense, la seva projecció de futur.

Bibliografia

QuIP' (*Quality in practice*)

- EUSE (2010). Caja de Herramientas de la EUSE (*European Union of Supported Employment*) para la práctica del Empleo con Apoyo. EUSE/Asociación Leonardo.

<http://www.empleoconapoyo.org/aese/IMG/pdf/caja_de_herramientas.pdf>

- Reial Decret 870/2007, de 2 de juliol, pel qual es regula el programa d'ocupació amb suport com a mesura de foment d'ocupació de persones amb discapacitat en el mercat ordinari de treball. («BOE» 168, de 14-7-2007.)

¹² Cal recordar que durant el període 2005-2008 es varen desenvolupar programes de suport social, amb la figura del preparador social, atès que donava suport en l'àmbit comunitari a les persones usuàries del programa ERGON.